

Criteria voor het Judicium Abeundi

Het universitaire weekblad *Mare* (21/4/2011) bericht dat het Leidse College van Bestuur het Protocol *Judicium Abeundi* geratificeerd heeft.^{1,2} Het protocol is september 2010 gepubliceerd door de federatie van academische ziekenhuizen. Het schetst de procedure die gevolgd kan worden als faculteiten een student wegens onprofessioneel gedrag uit de beroepsopleiding willen verwijderen (conform artikel 7.42a WHW).³ Het CvB heeft het protocol van kracht verklaard voor de opleiding Geneeskunde, voor de opleidingen Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, en voor de universitaire lerarenopleidingen in Leiden. In principe zou men ook aan andere beroepsopleidingen kunnen denken, zoals Tandheelkunde, Diergeneeskunde, Farmacie, Godgeleerdheid, Rechtsgeleerdheid, Notariaat, Accountancy, paramedische beroepsopleidingen, etcetera. Volgens de plannen van de medische initiatiefnemers wordt een onafhankelijke, landelijke Geschillenadviescommissie ingeschakeld alvorens het instellingsbestuur tot een definitief besluit komt. De student kan vervolgens nog in beroep gaan bij het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs. Voor studenten rijst nu de cruciale vraag welke criteria zullen worden aangelegd bij heenzending wegens onprofessioneel gedrag. De wetgever heeft dat namelijk in het vage gelaten.

1. Witte lijst. De opstellers van het Protocol hebben aan de ene kant duidelijkheid proberen te scheppen over criteria die NIET mogen worden aangelegd, zoals:

- a) het kale feit dat een student tentamen- of examenfraude heeft gepleegd;
- b) het kale feit dat een student met Justitie in aanraking is geweest;
- c) het kale feit dat een student door zijn gedragingen of uitlatingen overlast binnen de onderwijsinstelling veroorzaakt;
- d) het kale feit dat een student (nog) niet de competenties heeft die van een professionele beroepsbeoefenaar verwacht worden;
- e) het kale feit dat een student, gebruikmakend van de (academische vrijheid of) vrijheid van meningsuiting, opvattingen verkondigt die velen binnen of buiten de beroepsgroep onwelgevallig zijn.

2. Witte lijst (vervolg)

f) De opstellers nemen tevens krachtig stelling tegen het idee dat studenten kunnen worden afgerekend op gedrag, tentoongespreid *buiten* hun opleidingssituatie. Als mogelijke uitzondering wordt bijvoorbeeld onprofessioneel gedrag van een (medische) student in een (paramedisch) bijbaantje genoemd. Van een *judicium abeundi* kan dus slechts sprake zijn als het gaat om gedrag, tentoongespreid door de student *in zijn hoedanigheid van aanstaande professional*. Dit uitgangspunt maakt het derhalve nagenoeg onmogelijk studenten reeds aan de poort van de beroepsopleiding heen te zenden, tenzij ze gedragingen hebben vertoond die zeer waarschijnlijk gecontinueerd zullen worden in het kader van hun handelen als (aanstaande) professional.

3. Zwarte lijst. Aan de andere kant hebben de opstellers de criteria trachten te omschrijven die tot de kern van het *judicium abeundi* behoren:

- a) gedragingen die direct of indirect gevaar opleveren voor gezondheid, ontwikkeling en welzijn van de patiënt of cliënt, of die niet voldoen aan de professionele zorgplicht jegens de patiënt of cliënt of diens naaste betrekkingen;
- b) uitlatingen die de verwachting billijken dat dergelijk gevaar of dergelijke inbreuk op de zorgplicht in de toekomst zal optreden.

4. Grijs lijst. Maar de opstellers spreken zich niet uit over gedragingen en uitlatingen die in het overgangsgebied tussen de witte en de zwarte lijst liggen. Te denken valt aan:

- a) Andere gedragingen en uitlatingen die tuchtrechtelijk gestraft zouden kunnen worden als de student tot de beroepsgroep zou zijn toegetreden, te weten handelen of nalaten in strijd met het belang van een goede professionele beroepsuitoefening. Kan een (kritische? excentrieke?) student bijvoorbeeld worden heengezonden vanwege het kale feit dat hij schade toebrengt aan de reputatie van de beroepsgroep?
- b) Gedragingen en uitlatingen die schade toebrengen aan de reputatie van de opleiding, van de onderwijsinstelling of van de stagebiedende instelling.
- c) Suboptimaal handelen ten gevolge van persoonlijke (lichamelijke, zintuiglijke, psychische, talige) handicaps die patiënten of cliënten weliswaar niet aan grote risico's blootstellen, maar die de professionele relatie negatief kunnen beïnvloeden of die tot een lager serviceniveau leiden dan zij van de gemiddelde professional mogen verwachten. In de beroepsethiek geldt als uitgangspunt dat professionals geen taken moeten verrichten die ze niet optimaal kunnen vervullen. In hoeverre ligt het dan op de weg van

opleiders gehandicapte studenten heen te zenden en hen zodoende voor onprofessioneel (of in elk geval suboptimaal) handelen te behoeden?

5. Discussie. In de tekst van artikel 7.42a WHW is de instellingen door de wetgever nagenoeg carte blanche gegeven bij de toepassing van het iudicium abeundi. De opstellers van het Protocol hebben getracht die wettelijke speelruimte tot aanvaardbare proporties in te perken. Enerzijds door procedurele waarborgen te scheppen tegen kleingeestige toepassing van de wet: instelling van een landelijke Geschillenadviescommissie. En anderzijds door bij voorbaat een 'witte' en een 'zwarte' lijst op te stellen van gedragingen en uitlatingen waarop studenten al dan niet kunnen worden aangesproken. Met name het criterium 2.f biedt studenten redelijke bescherming tegen facultaire moraalridderij.

Naar mijn gevoel hebben de opstellers echter niet kritisch genoeg gekeken naar een criterium dat bij de voorbereiding van artikel 7.42a opgeld deed: aanstaande professionals hebben zich te houden aan de beroepsethiek van de professionele beroepsgroep en moeten zich onthouden van gedragingen die tot tuchtrechtelijke sancties zouden leiden als ze reeds tot de beroepsgroep zouden hebben behoord. Men heeft onvoldoende bedacht dat de richtlijnen van de beroepsethiek niet alleen de professionele relatie met de patiënt of cliënt betreffen, maar ook de relatie van de beroepsbeoefenaar tot zijn medeprofessionals en tot de beroepsgroep.⁴ Gaat het niet te ver om van professionals-in-opleiding zoveel loyaliteit met de reputatie en gevestigde belangen van zittende professionals te eisen? Gaat het niet te ver om een student heen te zenden vanwege het kale feit dat hij die gevestigde professionele belangen schaadt?

Die vraag heb ik in 4.a aan de orde gesteld. Een tweede vraag (4.b) betreft de eventuele schade die professionals-in-opleiding toebrengen aan de reputatie van de opleiding en van de opleiders. Gaat het niet te ver om aan faculteiten de bevoegdheid te verlenen studenten heen te zenden vanwege het kale feit dat ze de belangen van de opleiding schaden?

6. Naschrift. In de bovenstaande discussieparagraaf prees ik de moed van de opstellers van het Protocol omdat ze de scheidslijn tussen de 'witte' en de 'zwarte' lijst verduidelijkt hebben. Aan de andere kant wees ik op twee onderwerpen die zij, mijns inziens ten onrechte, in de 'grijze' of 'donkergrijze' lijst hebben laten hangen. Maar er is nog een derde, zeer concreet onderwerp dat ze buiten beschouwing hebben gelaten. Tijdens de totstandkoming van artikel 7.42a speelde de casus van de pedofiele student die (Ortho-)Pedagogiek wilde studeren.⁵ In de bijlage van het Protocol wordt deze casus zijdelings en zonder nader commentaar gememoreerd. Het was iemand zonder strafblad, die zich als een niet-praktiserende pedofiel (en dus niet als pedoseksueel!) presenteerde en die bestuurslid was van een politieke partij welke de liberalisering van het strafrecht bepleitte ten gunste van de seksuele keuzevrijheid van jongeren vanaf twaalf jaar. Tot in hoogste instantie (CBHO) is hem de toegang tot deze studie ontzegd, vooral omdat men bang was dat hij alleen al door zijn aanwezigheid schade zou toebrengen aan de belangen van de opleiding.⁶ Het had de opstellers van het Protocol gesierd als zij deze casus in een bijlage (of al was het maar in een voetnoot) hadden behandeld: welke argumenten menen zij te kunnen aanvoeren om iemand op grond van dat bestuurslidmaatschap of die seksuele geardeheid op hun 'witte' dan wel 'zwarte' dan wel 'grijze' lijst te plaatsen? Maar het is in elk geval een goed begin dat het Leidse CvB, mede namens de opleiding Pedagogiek, het Protocol onderschreven heeft. Zou ook het Utrechtse CvB bij nader inzien over de brug komen?

Wes Holleman

weblog onderwijs 29-4-2011

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.mareonline.nl/artikel/1011/27/0502/> (Universiteit Leiden 21/4/2011);

<http://media.leidenuniv.nl/legacy/protocol-iudicium-abeundi-leiden.pdf> (19/4/2011);

zie ook <http://issuu.com/universiteitskrant/docs/universiteitskrant27-jg40> (RU Groningen 22/3/2011).

² <http://www.nfu.nl/fileadmin/documents/ProtocolIudiciumAbeundi.pdf> (sept. 2010).

³ http://www.st-ab.nl/wetten/0718_Wet_op_het_hoger_onderwijs_en_wetenschappelijk_onderzoek_WHW.htm.

⁴ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=607> (10/1/2009).

⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=261> (3/2/2008);

<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1242> (26/11/2009);

<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1399> (28/1/2010).

⁶ Het CBHO weigerde de voorliggende tekst van artikel 7.42a in de beschouwing te betrekken, dat weliswaar nog geen kracht van wet had, maar dat 100% op de desbetreffende casus betrekking had. Het artikel maakt namelijk, op grond van ongeschiktheid voor het beroep of voor de praktische beroepsvoorbereiding, niet alleen heenzending van zittende studenten, maar ook weigering van aspirant-studenten mogelijk.